

Kecskeméten januárban

A cím kicsit csalóka, hiszen el kell, hogy áruljam, Budapesten beszélgettem Ramháb Máriával, a Katona József Megyei Könyvtár igazgatójával. Nem véletlen, hogy nem Kecskeméten találkoztunk, hiszen Máriának nagyon sűrű a programja, ezért így volt a legegyszerűbb megszervezni a találkozónkat.

Természetesen a megyei könyvtárat jól ismerem, ahogy megannyi könyvtáros az országban. Az utóbbi években rengetegen jöttek ide tanulmányútra, tavaly pedig már másodszor szervezete meg Kecskemét a vándorgyűlést. A bemutatás éppen ezért nem könnyű. Tudok-e írni róla úgy, mintha először látnám? Teljes képet tudok-e adni arról, amit már nagyon sokan jól ismernek? Befolyásol-e a könyvtár híre, a róla kialakult kép az interjú elkészítésében? E kérdések kavartak a fejemben a találkozást megelőzően.

Aztán belenéztem a könyvtár honlapjába és máris találtam újdonságot, amiről talán az elmúlt években kevesebbet lehetett hallani. Ez pedig a könyvtár története, múltja. A könyvtár alapítása egy 1894-es állami határozathoz fűződik, ebben megbízzák az Országos Múzeumi és Könyvtári Bizottságot a vidék felé irányuló könyvtár- és múzeumszervezési feladattal. Kecskemét th. Város Tanácsa Kada Elek polgármester javaslatára élt a könyvtáralapítással járó magas állami támogatás lehetőségével, és 1897-ben határozatot hozott nyilvános könyvtár létesítéséről, amely még szervezetileg nem különült el a múzeumtól és a levéltártól, ahogy ez a többi megyei könyvtár esetében is történt. Elhelyezése is ideiglenes volt a Városháza második emeletén lévő nagyteremben.

1899-ben a tanács rendeletben határozta meg a könyvtár fenntartására és gyarapítására szolgáló javadalom összegét, amelynek fedezetére évi rendszeres államsegélyt kapott. Ettől az időponttól kezdve tervszerű és fokozatos állománygyarapítás kezdődött, amelynek szabályait az időközben alapított könyvtári bizottság határozta meg. A gyarapodás következtében egyre nagyobb lett a könyvtár helyigénye, az ideiglenes elhelyezés miatt megoldatlan volt a nyilvánossá tétel is. 1911-ben Szilády Károlyt nevezték ki a könyvtár és múzeum igazgatójává. Szilády a könyvtárat nem tartotta alkalmasnak közművelődési feladatok ellátására, így tudományos szakkönyvtárként kezelte. A könyvtár tulajdonába került nagy értékű hagyatékok – mint például Pesty Frigyes történettudós és íróé gy a halasi református lelkész, irodalomtörténész

Szilády Ároné – valóban a tudományos arculatot erősítették. A nagy értékű, történetiségük és könyvművészeti szépségük miatt is ritka könyvekre 1930-ban még csak korlátozott könyvtári nyilvánosságot engedélyeztek, helyben használatra is alig volt lehetőség.

Szilády Károly halála után, 1934-ben Garzó József, majd 1937-ben Szabó Ambrus lett a könyvtár vezetője. Ő készítette el ebben az évben a könyvek leltározását, ennek eredménye 21 222 mű 39 000 kötetben volt.

Az 1940-es évek háborús pusztítása pótolhatatlan veszteséget okozott a könyvtár állományában: elégett a Régi Magyar Nyomtatványok és a Régi Magyar Könyvtár ritka becsű, az egész magyar kultúra egyetemese értékű alkotásai közé sorolt dokumentumok szinte teljes egésze. A könyvtár történetében 1952. október 26-a az újabb fontos dátum, amikor minisztertanácsi határozat rendelkezett a megyei könyvtár megszervezéséről, a kecskeméti Városi Könyvtár jogutódjaként, annak állományára épülve. 1955. április 29-én a könyvtár felvette Katona József nevét.

Az 1970-es évek a szakmai munka minőségi változását hozták el. Katalógusrendszere, gyűjteményszervezése, bibliográfai munkája Lisztes László igazgató (1972–1986) nevéhez kapcsolódva országosan elismert lett. Az 1980-as évek második felében elkezdődött az önálló könyvtár épületének tervezése.

Az új könyvtár szakmai programjának kidolgozása, a könyvtár építésének szakmai felügyelete már Ramháb Mária nevéhez kötődik, aki 1991 óta a könyvtár igazgatója.

1996. augusztus 16-án megtörtént az új épület átadása.*

Nos, idáig tart a könyvtár történetének bemutatása az intézmény honlapján. Innen kezdjük a beszélgetést Ramháb Máriával.

– *Hogyan is folytatódik ez a történet?*

– Már elkészült a kronológia napjainkig. Az internetes oldalon egy rövid történet olvasható 1996-ig, de létezik egy hosszabb, részletesebb anyag, aminek a kiadásán éppen most dolgozunk.

Háromféle évfordulót szoktunk manapság ünnepelni: a városi könyvtár alapításának évfordulóját – ennek 110 éve az idén; a megyei könyvtár alapítását és az új épület átadását. Az utóbbinak tavaly volt tíz éve. Nagyszabású program keretében ünnepeltünk a „10 éves a Katona József Könyvtár új otthona” elnevezéssel. Sokféle programunk volt ebből az alkalomból, közülük kiemelném a partnertalálkozót. A szervezés idején számba vettük, hogy ki mindenkivel vagyunk tartós együttműködésben, kapcsolatban. Meglepődtünk, hogy száznál is több partnerünk van. Igyekeztünk mindenkit meghívni, viszont abba a kis füzetbe, amelyet a tíz évünkről adtunk ki, már csak azok fértek bele, akikkel írásos együttműködési megállapodásunk is van.

* Forrás: <http://www.kjmk.hu/ktortenet.asp>

– *Hogyan értékeled az első tíz évet?*

– Ez az időszak nagyon komoly összegzésre ad lehetőséget. Míg 1996-ban az új épületnek örültünk, ma már számba vehetjük, hogyan is működünk. A visszajelzésekből biztosak lehetünk abban, hogy az emberek nagyon várták ennek a könyvtárnak a felépülését, hiszen rögtön birtokba vették. Ez a bizonyíték arra, hogy tényleg volt értelme ennek a nagy munkának. Most, a megszorítások idején felmerült a gondolat (nem a könyvtárosok részéről), hogy egy órával csökkentjük a nyitva tartást. De amikor szinte minden nap sorbaállással nyitunk, és záráskor még jó néhányan hagyják el a könyvtárat, akkor ezt nem tehetjük meg. Az embereknek ilyen szembetűnő igényére nem lehet nem odafigyelni! Vannak olyan olvasóink – és itt nem csak nyugdíjasokra kell gondolni –, akiknek életformájává vált a mindennapos könyvtárlátogatás. Nagyon nagyra becsülöm azt, aki ilyen szinten be tudja építeni ezt az életébe. Többféle felmérésünk van, amiből visszajelzést kapunk a munkánkról. Az elsők között tértünk rá arra, hogy a lehető legtöbb formában dokumentáljuk, hogy mi is történik a könyvtárban. Az évek előre haladtával össze is tudjuk hasonlítani ezeket az eredményeket.

– *Az épület hogy „állta a sarat” a tíz év alatt? Szükség van-e felújításokra? És egyáltalán: folyik állagmegóvás?*

– A tízéves évfordulón többen mondták, hogy még mindig olyan az épület, mintha új lenne. Nem azért ilyen, mert nem használják az emberek, hanem azért, mert nagyon sokféle módon próbáljuk az otthonot őrizni ebben az épületben. Ez a beruházás azt is bizonyítja, hogy nagyon kötött pénzügyi keretek között is lehet időtállótt készíteni. A parlament egy fix összegű támogatást szavazott meg annak idején, ebből kellett gazdálkodni. Ez ugyan biztos pénz volt, ám időközben még az áremelések miatt sem lehetett megemelni. A célkitűzésünk az volt, hogy inkább kevesebb, de minden minőségi és korszerű legyen. Ez a koncepció kiállta az idő próbáját. Részben ennek köszönhető, hogy ma is újszerű az épület. A másik oka az, hogy valóban otthonunknak tekintjük a könyvtárat, ezért folyamatosan karban tartjuk, javítjuk a legapróbb hibát is.

– *Milyen a légkör? Hogyan alakult az évek alatt?*

– 104-en dolgozunk most a könyvtárban. Az egyik legfontosabb, hogy valódi csapattá szerveződöttünk. Rendkívül nyitott és rugalmas kollégáim vannak. Éves szinten 20-25 pályázat, projekt (a 100 ezer forintostól a 15-20 milliósig) zajlik. Tavaly 420 rendezvény, továbbképzés volt. A tíz év alatt 100 000-ról 430 000-re nőtt a látogatók száma. A változásokhoz igazodni és ezt a munkatempót bírni csak csapatszellel lehet. Lényeges, hogy nem mindig ugyanaz az öt-hat kolléga ugrik, hanem mindenki kiveszi a részét a munkából. Folyamatosan megismertük minden munkatárs erősségét, és aszerint vesznek részt a munkában, a projektekben. Többféle szempont szerint kaphat szerepet egy-egy folyamatban valaki. Nagyon fontos, hogy manapság a különböző készségek, szakmai tudás mellett a pénzügyi ismereteknek is döntő szerepük van. Nálunk már sokan tudnak költséget számolni, hiszen ez nem csak a projektmunkához elengedhetetlen. Ez a csapatmunka akkor is jellemző volt, amikor a számítógépesítést vezettük be. Nem lehetett érezni a könyvtárban semmiféle fennakadást; sokat tanultunk egymástól. Az új megszületése mindig nagy lehetőség. A hozzáállásunk mindig az, hogy „oldjuk meg!”. Nem tudunk

energiát pazarolni arra, hogy egymásnak azt magyarázzuk, miért nem lehet valamit megvalósítani. Sokkal több energia menne el az ellenvetések áttekintésére, mint arra, hogy a megoldást keressük. Ahol mindig a problémák körül folyik a gondolkodás, és ez válik dominánssá, ott elvész az erő.

A kecskeméti csapatnak egyik jellemzője a jókedv. Elég sokszor jóval a szokásos munkaidőn túl is dolgozunk. Ezeket máshogy nem nagyon lehet véghezvinni, csak ha az ember jól bírja hangulatilag. Mivel anyagi motiváció nem nagyon van, a pozitív szellemiség motiválhat. Nálunk mindenki azért dolgozik, hogy valami megszülessen. A továbblépést segíti az, hogy egymást lelkesítjük. Ha valaki elfárad, mélyponton van, biztos, hogy van, aki lendületet tud adni neki. Az a harmónia, amit a könyvtár áraszt a külsejében, csak úgy jöhet létre, ha a munkatársak közötti légkör is olyan. Ezzel egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy nincs egy sor problémánk, vagy olysmi, ami nem sikerül, de nem ez a meghatározó.

– Az anyagi motiváció minden könyvtárban probléma. A mostani időszak különösen nem kedvez ennek. Hogyan élitek át a megszorításokat?

– Természetesen első megközelítésben nagyon rosszul, pedig eddig is ahhoz voltunk szokva, hogy a költségvetésünkben az önkormányzati finanszírozás csak a legalapvetőbb kiadásainkat fedezte. Szolgáltatásainkhoz, rendezvényeinkhez, promóciós anyagaink előállításához mindig külső forrásokat kellett szereznünk. Ebben az évben viszont 30 millió forintot kell megtakarítanunk az önkormányzati támogatásból, ami nem kevés. 15-16 fővel fogunk kevesebben dolgozni egyelőre, ami azt jelenti, hogy nem veszünk fel a gyesen, gyeden lévők helyére senkit. Valószínűleg később konkrét létszámcsoökkentéseket is végre kell hajtunk. Sok mindent kiszámoltunk, mérlegeltünk. Szeretnénk a kialakult helyzetet arra felhasználni, hogy olyan változtatásokat indítsunk el – lehetőleg saját elhatározásunkból –, amelyek szervezetünk megújulásához, új szolgáltatások megindításához vezetnek. Mindenképpen úgy szeretnénk kijönni a megszorításokból, hogy az maradandó veszteségeket ne okozzon, annál inkább előrelépésre adjon lehetőséget számunkra. Örülnénk olyan változásoknak, amelyek jobban közelítenének a teljesítményeken alapuló bérezéshez, elismeréshez. Valódi bér- és emberi erőforrás gazdálkodást tartunk szükségesnek ahhoz, hogy az alapszolgáltatások mellett sokkal rugalmasabban tudjunk alkalmazkodni a különféle projektek, aktuális feladatok magas szintű megoldásához.

– Az előbb említettet a pályázatokat. Gondolom, sokat segítenek nektek is a pályázati lehetőségek.

– Igen, viszont lényeges dolog az, hogy mi a terveink megvalósításához keressük a pályázati lehetőségeket. A pályázók egy része még mindig úgy gondolkodik, hogy „Hú, megjelent egy pályázat, gyorsan ugorjunk rá!”. Pedig lehet, hogy sem ereje, sem ideje, felkészültsége, sőt megkockázatom, hogy szüksége sincs rá az intézménynek. Ez fordított folyamatként kellene, hogy működjön: egy intézménynek vannak hosszabb-rövidebb távú elképzelései, és ahhoz keresi a támogatásokat, lehetőségeket, együttműködő partnereket. Példának tudnám felhozni a kistéleplécsi könyvtárak korszerűsítési programját. 2003-ban kezdtünk el dolgozni ebben a munkacsoportban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a meghívásából. 2004-re összeállítottuk a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer koncepcióját. A

koncepció megszületésekor nagyon sok szkeptikus kolléga csak azt hajtogatta, hogy „Hol van erre pénz?” Még mindig a fülemben cseng ez a kérdés. Mi egy helyi, egy térségi és egy országos forrásban gondolkodtunk. És ekkor hirtelen nagy változás történt: a politika elég erősen elszánta magát a kistérségi társulások létrehozásának támogatására. Ezt a helyzetet felismerve a Könyvtári Főosztály azonnal elkezdte a tárgyalásokat az akkori Belügyminisztériummal, hogy megindulhasson a KSZR megvalósítása. Nos, így került be a mozgókönyvtári ellátás a kistérségek választható feladatai közé. Olyan komoly források nyíltak meg, amiről a szakma azelőtt nem is álmodhatott.

– *Nálatok hogyan működik az ellátás?*

– Mi úgy tudjuk megvalósítani a tervünket, ahogy az az eredeti koncepcióban szerepelt. Nem kell fölradunk szakmai elképzeléseinket a gyakorlatban sem. Fontos, hogy ezek a könyvtárak a legkorszerűbb és a legjobb lehetőségeket kapják meg, aminek a végeredménye valóban egy hatékonyan működő szolgáltatás lesz. Ennek vannak alapvető kritériumai, amelyeket a KSZR-ben megfogalmaztunk.

Remélem, hogy azt a módszert, ahogyan elkezdtünk dolgozni, sikerül meggyökeresíteni a megyében. Olyan 1000–2000 lakosú településekről van szó, ahol még van létjogosultsága egy kőépületnek, egy kulturális szolgáltató helynek. Ezt azért hangsúlyozom, mert örülnék, ha Magyarországon is elindulnának életképes bibliobuszos szolgáltatások. Kivételek mindig vannak, de 1000 lakos alatti településeken a bibliobuszos szolgáltatással lehet a legjobb eredményt elérni. Mi a Közkincs Program hiteléből a megyében egyre több helyen szeretnénk a gyakorlatban megvalósítani a „Kell egy hely!” filozófiáját. A településeken meglévő, többnyire elavult művelődési házat, teleházat és mindenféle szolgáltatást szeretnénk egy tető alá hozni, és azt sokoldalú szolgáltató helyé alakítani. Több helyen épületrekonstrukciókba kezdett szakmai segítségünkkel az önkormányzat, és már vannak átadott épületek. Ezek az új komplex kulturális szolgáltató helyek ténylegesen korszerű környezetbe várják a lakosságot. Az adott könyvtárak állományából elég nagy leválogatást végeztek a kollégák, és a megmaradt adatait számítógépes rendszerünkben feldolgozták. Ezzel egy időben megkezdtük az állomány frissítését. Ebben már NKA-pályázatokat is bevontunk, illetve a kistérségi társulástól kapott normatíva támogatást. Komplex, teljes körű átalakítást az elmúlt egy évben Kunbaracson, Fülöpházán és Kaskantyún végeztünk. Mindig az tud élre törni, aki mer kockáztatni. Mi erős szakmai háttérrel biztosítottuk ezeket a fejlesztésekhez. Tudjuk, hova szeretnénk eljutni, de ehhez partnerek kellene. Elmondhatom, hogy most már komoly harc folyik azért, hogy melyik legyen a következő település, ahol megújul a könyvtár. Természetesen a teljes körű felújítások mellett a kistérségi társuláson keresztül szolgáltatásainkat szerződés keretében sokan veszik igénybe.

Az igazi erőpróba viszont csak az épületek átadása után jön! A megnyitó mindig gyönyörű, a cél viszont az, hogy a lakosságot hosszú távon szolgáljuk. Mindenhol a gyakorlatban dől el, hogy ez a szolgáltató hely, hogy tud a legjobban működni. Hiszen eddig is voltak ezek az intézmények, most pedig arra kíváncsiak az emberek, hogy a külsőségében megváltozott épület miben tud újat nyújtani. Azt mondhatom: mindenben! Az eddig magára hagyott kis könyvtárat beemeljük egy lényegesen nagyobb rendszerbe, a saját szolgáltatási lehetőségeinket kiterjesztve rájuk. Megindultak a programok: lakossági internet tanfolyamokat, kiál-

litásokat szervezünk. A falugazdász – akinek a szerepe a faluban nagyon fontos – is ezen a szolgáltató helyen működik ezentúl. A falugazdász sok más mellett például az európai uniós pályázatok adminisztrációjánál segít. Tudatosítani kell az emberekben, hogy a legkülönbözőbb információs szolgáltatásokat egy helyen vehetik igénybe.

Ahogy komolyan megindult ez a munka, a könyvtárunkban átszervezésre volt szükség. Most hat ember többnyire a kistérségi könyvtári ellátással foglalkozik. Ez az átszervezés nagyon indokolt, hiszen a következő tíz év leginkább erről fog szólni. Most a kistelepüléseken szeretnénk elérni azt, amit már Kecskeméten elértünk. Sehol sem szeretnénk alábecsülni a színvonalat. Ez azt jelenti, hogy ha megáll az olvasó Kaskantyún a könyvespolc előtt, akkor pontosan a nálunk meglévő minőséget lássa. A vonalkódos kölcsönzéstől a adatbázisban való keresési lehetőségig sok minden megtalálható. Előbbre léphetnénk, ha a könyvtárak tartalmi és formai megjelenésében több azonososságra törekednénk. Nem „egység-könyvtárosdi”-ről beszélünk, de azért a költségvetésből a lakosság számára nyújtott közszolgáltatásnak kellene, hogy legyen egy adott szintje, ami alatt nem beszélhetünk könyvtári ellátásról. Mi Bács-Kiskunban azon dolgozunk, hogy ez így is legyen, mint ahogy sok megyében hasonlóan gondolkodnak erről. Biztos vagyok benne, hogy egyszer el kell érniük oda, hogy Magyarországon kialakul egy egységes szolgáltató rendszer. A múlt évben szervezett „Összefogás” programnak is kulcsfontosságú eleme volt az együttes megjelenés. Egész másként hat a sokféle különböző helyi rendezvény, hogy ha azok országosan egy közös témához csatlakozva, azonos dizájnban mutatkoznak meg az ország egész területén. 2006-ban a kistelepüléseken pontosan ugyanaz a szórólap, plakát népszerűsítette a programot, mint a fővárosban, a nagyvárosokban. Ez alkalommal jelent meg a közszolgálati és több kereskedelmi televízió csatornáján a szakmának egy húszmásodperces reklámspotja. Remélem, hogy még jó néhányszor lesz alkalma a könyvtárosoknak ezzel az eszközzel is népszerűsíteni a tevékenységüket, hiszen ebben nagy lehetőségek vannak.

– *Hogyan látod ma a megyerendszer helyzetét?*

– A megye számomra egy átlátható térséget jelent elsősorban, amelynek megvannak a maga történelmi, földrajzi, gazdasági sajátosságai, amelyre a jövőben is építeni kell. Könyvtárellátási szempontból biztos vagyok benne, hogy számos olyan szolgáltatás van, amelynek egy-egy ilyen térség az optimális nagyságrendje. A könyvtárellátás – meggyőződésem szerint – szakszerűen, hatékonyan és korszerűen csak úgy fejlődhet, ha egyre világosabbá válik a rendszerben az országos, a regionális, a térségi, a kistérségi és a helyi szint. Ez szolgáltatásmegosztási és együttműködési lehetőség nem intézményfenntartási kérdés, mint ahogy számos ponton a könyvtárellátás ma sem intézményfenntartás. Változhat egyes könyvtáraknak, könyvtártípusoknak a fenntartója, de ez nem kell, hogy feltétlenül azt jelentse, változik a rendszerben betöltött szerepük is. Természetesen ilyen esetben a fenntartó forrásai ki kell, hogy egészüljenek a feladatfinanszírozás újabb forrásaival. Egyelőre nincs választott régiós önkormányzati testület, ami érintheti a megyei könyvtárak fenntartását, viszont van számos szakmai kérdés, amelyen dolgozik már az Oktatási és Kulturális Minisztérium munkacsoportja, számba véve a lehetséges regionális könyvtári szolgáltatásokat.

– *A működéseitek sokkal nagyobb hatósugarú a megye határánál. Beszéljétek erről egy kicsit?*

– Évek alatt sok országos projektben is részt vettünk. Sőt, nemcsak részt veszünk ezekben, hanem alapötleteket adunk összefogva az eseményeket, és az egyes programok arculatát is próbáljuk megteremteni másokkal együttműködve. Az Internet Fiestát koordináljuk, kétszer már volt itt vándorgyűlés, az európai uniós programokból kivesszük a részünket, és folytathatnám a sort. A múlt évben a legnagyobb kihívás az „Összefogás a könyvtárakért” mozgalom országos szintű megújítása volt. Ez a program nagy erőt kell, hogy adjon a könyvtárosoknak arra, hogy saját maguk is érezzék át az összefogás jelentőségét. Hogy együtt találjunk olyan lehetőségeket, amikkel meg tudjuk mutatni, hogy a társadalom szempontjából igenis hasznos a jelenlétünk. Hogy képesek vagyunk az amúgy soha teljesen el nem tüntethető esélykülönbségeket legalább valamelyest csökkenteni. A tavalyi „Összefogás” program jól megmutatta, hogy országosan melyik könyvtárnak mi az erőssége, miben haladt előre. Így például Szolnokon az esélyteremtésben, az egészségkárosodott emberekkel való foglalkozásban tartanak előrébb. Sokan foglalkozunk ezekkel a témákkal, de ők különösen nagy hangsúlyt helyeznek erre. Az egriek egyre inkább az egészséges társadalom program gazdáivá válnak. Az Országos Egészségnevelési Intézettel és az ÁNTSZ-szel együttműködve akár a szellemi motorja is lehetnek ennek a szolgáltatásnak.

Nagy dolognak tartom, hogy az NKA Kiemelt Kulturális Események Kollégiumába kezdettől fogva meghívják az Informatikai és Könyvtári Szövetséget. Ki kell ezt a lehetőséget használni arra, hogy minden évben országosan meg tudjon mutatkozni a szakma, fel tudjuk hívni az emberek figyelmét szolgáltatásainkra.

Nagy lehetőség van a partnerkapcsolatok fejlesztésében. Hosszú ideig többek között azon fáradoztunk az NKA-nál, hogy több olyan program legyen, amikor a könyvtárosok nem befelé fordulva szakmai kérdésekkel foglalkoznak, hanem kifelé mutatják meg értékeiket. Most eljutottunk például oda, hogy az APEH-hel megállapodást kötött több könyvtár, így az elektronikus adóbevallásban tudunk közreműködni infrastrukturális feltételeket biztosítva közszolgáltató intézményként.

A tavalyi „Összefogás”-ban az IKSZ több partnerrel írt alá együttműködési megállapodást. Ez nemcsak egy könyvtárra vonatkozik, hanem minimálisan az IKSZ-tagkönyvtárakra. Az állampolgár számára a könyvtárakban lehetőséget adunk az elektronikus adóbevallás elkészítésére. Ehhez részben infrastruktúrát, részben – és ez már második lépcső – segítséget adunk. Természetesen ez az utóbbi lehetőség már könyvtáranként differenciált. Az elektronikus szolgáltatások skáláját szélesre lehet tární. Most kezdődik az önkormányzatoknál az ilyenfajta szolgáltatások bevezetése: a könyvtár érdemi szerepet tud vállalni az állampolgár és az állam közötti szolgáltatások közvetítésében.

– *Ha már a jövőről beszélj: mik a könyvtár tervei?*

– Sikeres tíz év áll a hátunk mögött. A munkánk eredményei – azt hiszem – bizonyítják ezt. Nagyon felgyorsult a világ. Ha azt akarjuk, hogy a következő tíz év végén is ugyanilyen sikereket tudjunk felmutatni, akkor az alapszolgáltatások legmagasabb színvonalú biztosítása mellett új feladatokat is vállalni kell. A mi könyvtárunkban is – mint bárhol máshol – továbbra is a legnagyobb számban a nyomtatott dokumentumokat keresik. Viszont, ha egy könyvtár nem vesz részt új szolgáltatá-

sokkal a társadalom számára fontos folyamatokban, akkor előbb-utóbb lemarad a fejlődésben. Az „Összefogás” programunk változatai – Összefogás a könyvtárakért!, Összefogás a könyvtárakért, összefogás az olvasókért!, Összefogás a társadalomért! – is ezt a törekvést tükrözi. Ez az irány erőteljes partnerközpontú gondolkodásra épül.

Szeretnénk intenzíven folytatni a kistelepülések könyvtárainak korszerűsítését többféle forrás bevonásával. Reméljük, hogy az idei „Összefogás” „Nagy Olashow” programja érdemben tudja előkészíteni azokat az olvasási programokat, amelyekhez várhatóan európai uniós források állnak majd rendelkezésre. Mi, könyvtárosok kell, hogy higgyünk az olvasás egész életünket meghatározó szerepében, amelynek tudatosításáért összefogással még sokat tudunk tenni.

– *Kívánva, hogy minden tervetek valóra váljon, köszönöm a beszélgetést!*

(Az interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából készült 2007. január 24-én.)

Pegán Anita

Egyéves a magyar könyvtárosság etikai kódexe

Amint arról – reményeink szerint – a könyvtáros társadalom minden tagja értesült már, egy évvel ezelőtt, 2006. január 17-én a Magyar Könyvtárosok Egyesületének rendkívüli küldöttközgyűlése elfogadta a magyar könyvtárosság etikai kódexét. A kódexet előkészítő munkabizottság megbízatása és mandátuma ugyan a kódex elfogadásának pillanataiban lejárt, azonban az azóta eltelt időben jó néhány olyan esemény történt, amelyek felsorolását és összefoglalását a bizottság egykori titkáráként még mindig feladatomnak érzem.

A 3K tavalyelőtt márciusban, tavaly pedig januári számában közölte a munkabizottság „zárójelentéseit”, azaz a bizottsági elnök, Papp István által az elvégzett munka egy-egy szakaszáról megfogalmazott összefoglalókat. Mindkét jelentés foglalkozott az etikai bizottság felállításának szükségességével. A kódexet előkészítő munkabizottság hangsúlyozta: a könyvtárosok etikai kódexének elfogadása után majd létre kell jönnie egy olyan fórumnak, amely figyelemmel kíséri a szakmai etika alakulását, hatását, érvényesülését; amely eligazítást és tanácsot ad etikai kérdésekben; számon tartja az etikai alapelvek sérelmét; szükség szerint és megfelelő formában (általában kerülve a személyeskedést, végső fegyverként az esetek és érintettek nyilvánosságra hozatalát használva) fellép a vétők ellen; védelmet nyújt azoknak, akik etikus magatartásuk miatt szenvednek sérelmet vagy hátrányt. Az elfogadott álláspont szerint a létrejövő etikai bizottság inkább a pozitív példák felmutatásával, semmint a nyilvános megrovás eszközével élhet, a negatív etikai gya-

korlattól és magatartástól elhatárolja magát, ezeket észrevételezi, de nem folytat le fegyelmi eljárásokat és nem szankcionál. A jelentésekben használt jövő idő 2007 elejére – a kódex elfogadásának első évfordulójára – határozott jelenné vált: a kódexet kibocsátó két szakmai szervezet, az MKE és az IKSZ felállította az etikai bizottságot. tagjai: *Biczák Péter (Pest Megyei Könyvtár)*, *Hangodi Ágnes (Könyvtári Intézet)*, *Virágos Márta (Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár)*.

Ha a kódex elfogadását követő időszak feldolgozásához kronologikus módszert választva visszatérünk a tavalyi év elejére, feltétlenül ki kell emelnünk, hogy a Könyvtári Intézet – amely a kódexszel kapcsolatos valamennyi információt, vitanyanyagot és elkészült dokumentumot a korábbiakban is folyamatosan közölte – honlapján az ünnepélyes elfogadás után napokon belül elérhetővé tette a kibocsátók és a csatlakozó szervezetek által aláírt kódex beszknennelt változatát: (<http://www.ki.oszk.hu/dok/jalairtkodex.pdf>). Alig két héttel ezután, 2006 februárjának első hetében a kibocsátó szervezetek közül a Magyar Könyvtárosok Egyesülete saját honlapjának nyitóoldalán ún. animált gif-formátumban kiemelve tette hozzáférhetővé a kódex tíz pontjának szövegét (<http://www.mke.oszk.hu>).

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 2006. évi első számának hasábjain a Könyvtári osztály vezetője, Skaliczki Judit *Esélyteremtés, hozzáférés, minőségi szolgáltatások: féldőben a hazai könyvtárügy stratégiája* című tanulmányában méltatta a stratégia megvalósult eredményei közé sorolt etikai kódexet. Az év első negyedében a kódexet előkészítő munkabizottság elnöke, Papp István előadóként még gyakran kapott meghívást olyan szakmai konferenciákra, programokra, ahol a kódex keletkezésének története, tartalma és jövője volt a téma. A teljesség igénye nélküli felsorolásban mindenképpen szerepelnie kell a márciusi törökszentmiklósi, az áprilisi sárospataki, nyíregyházi, pécsi és a májusi kazincbarcikai helyszíneknek. Nyíregyházára, a Szabolcs-Szatmár Megyei Pedagógiai Hetek alkalmából szervezett konferenciára jómagam is elkísérhettem Papp Istvánt, és ismertethettem a bizottság többéves tevékenységét; egy másik alkalommal, a balassagyarmati városi könyvtár szakmai napján pedig a bizottságot képviselve számolhattam be az elvégzett és eredményt hozó munkáról. 2006 októberében lehetőségünk adódott a magyar könyvtárosok etikai kódexének népszerűsítésére a külföldi szakmai közvélemény előtt is: az oslói könyvtárosképző főiskola Budapestre látogató oktatóinak és hallgatóinak tartottunk a Könyvtári Intézetben szemináriumot a kódex tartalmáról.

Az etikai kódex kidolgozásának két éve alatt, a munkálatok előrehaladtával világossá vált az előkészítő bizottság számára, hogy a kódex – műfajából következően – csak a legalapvetőbb értékeket, alapelveket, szabályokat tartalmazhatja, a lehető legtömörebb formában. Így a tíz pont és a közvetlenül a pontokhoz tartozó summák megfogalmazása során nem volt lehetőség az egyes kérdések részletes kifejtésére, a követelmények melletti érvelésre, a rögzített elvek gyakorlatban való érvényesülésének bemutatására. A kétéves munka idején felhalmozódott, megfontolásra érdemes nézeteket és álláspontokat a kódexet előkészítő bizottság utolsó ülésének idejére (2005 októberében) Papp István egy, a kódexszöveget részletesen kibontó, mintegy 150 kézirataldalt kitevő tanulmányba gyűjtötte össze. A tanulmány szerkezetének bemutatása érdekében az előszóából idézünk: „Az alábbiakban az etikai kódex tervezetének rendjében, de nem összefüggő szöveg, hanem tételenkénti kifejtés formájában állnak az alkalmazás szempontjából fontosnak és

hasznosnak ítélt állásfoglalások. A szöveg nagymértékben támaszkodik a munka során feldolgozott bel- és külföldi forrásokra, az szóban és írásban a munkabizottsághoz érkezett vagy másutt publikált észrevételekre, az etikai kódex előkészítése során tartott regionális és szakmai megbeszéléseken elhangzottakra, s főként a munkabizottság tagjainak közreműködésére. Az anyag összeállítója úgy véli, hogy jelen esetben eltekinthet a tartalmilag, esetenként szövegszerűen felhasznált források megjelölésétől, ugyanis a bennük kifejtett gondolatok a könyvtárosság közös álláspontját fejezik ki; a tőlük kapott segítségért azonban a maga részéről is hálás köszönettel tartozik.”

Annak érdekében, hogy a könyvtáros társadalom világosan láthassa: milyen komoly segítséget jelentettek a bizottsághoz írásban beérkezett egyéni és testületi vélemények és a kódextervezetet bemutató regionális fórumok idején előszóban elhangzott hozzászólások, a Könyvtári Intézet honlapjának a könyvtári életpályával foglalkozó stratégiai oldalain a hozzájuk fűzött bizottsági véleményekkel együtt olvasható a mintegy háromszázharminc gondolat, illetve az elfogadásukat vagy elvetésüket tartalmazó döntések sora. A beérkezett vélemények tanulmányozása alapján mindenki számára világossá válhat például, hogyan és miért maradt ki – az előkészítő bizottságnak a magyarázatokban részletesen kifejtett és határozott állásfoglalása ellenére is – a kódexnek a könyvtárosi szakmáról és hivatásról szóló első pontjának szövegéből a „felsőfokú végzettséget igénylő” kifejezés (http://www.ki.oszk.hu/dok/hozzaszolások_etika_rf).

A Könyvtári Intézet – háromnegyed éves előkészítő munka után, a Nemzeti Kulturális Alapnál elnyert pályázat anyagi forrásait felhasználva – 2006 júliusában „Továbbképzés felsőfokon” elnevezésű sorozatában ötszáz példányban *A magyar könyvtárosság etikai kódexe – magyarázatokkal, kommentárokkal, kiegészítésekkel* címmel jelentette meg a Papp István által összeállított anyagot. A kötetben való minél gyorsabb és hatékonyabb tájékozódást tárgyszójegyzékre alapozott visszakeresési lehetőség segíti. Az augusztus végén kezdődött kiadványértékesítés olyan sikeres volt, hogy decemberben kétszáz példányos utánrendeléssel kerestük meg a nyomdát.

A kötet utolsó oldalain olvasható a kódexszerkezet summájának és tíz pontjának angol nyelvű változata. A fordítás Hegyközi Ilona munkája, ő a későbbiekben még abban is a segítségünkre volt, hogy július utolsó napjától fogva az IFLA honlapján – ahogy Ilona a Katalisten erről hírt adott: Franciaország és Indonézia „között” – mindenki számára hozzáférhetővé váljon a magyar könyvtárosság etikai kódexének alapvetése (http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm). Azóta már külföldi szakemberek is meglették ezt a forrást: a Magyar Könyvtárosok Egyesületét e-mailben kereste meg 2006 szeptemberében az isztambuli egyetem informatika tanszékének egyik kutatója, aki arra volt kíváncsi, milyen konkrét esetekkel találkozott már a magyar könyvtáros társadalom a kódex életbe lépése óta, és milyen döntések születtek az esetek nyomán.

Papp István immár nyomtatásban megjelent összeállítása reményeink szerint a munkabizottság egy korábban megfogalmazott, nagyon fontos szándékát is valóra váltja majd: a bolognai folyamathoz csatlakozott könyvtárosképző intézmények új, hároméves képzési programjában kellő helyet és hangsúlyt kell kapnia a könyvtárosi etika oktatásának – felhasználható szakirodalomként ehhez nyújthat komoly segítséget a kiadvány. A bizottság többször jelezte azt is, mennyire fontosnak tartja.

hogy személyes kapcsolat teremtsdjön a kódex és a könyvtárosok között. Ennek első lépéseként javasoltuk, hogy a könyvtárosi diplomával egyidejűleg díszes kivitelű oklevélformát kapjanak kézhez a frissen végzett (informatikus) könyvtárosok. Tudomásunk szerint a 2006 nyarán tanulmányaikat befejezők közül a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző – jelenleg már Pedagógusképző – Karának Könyvtártudományi Tanszékén vettek át a végzős diákok az oklevelük mellett egy-egy szépen kivitelezett példányt az etikai kódex tíz pontos változatából. A tanszék vezető, Barátné Hajdu Ágnes jóvoltából egy minta eljutott a munkabizottság napjainkban még mindig bővülő irattárába is. Arról is vannak információink, hogy – elsősorban kiegészítő és levelező tagozatokon tanuló, jelenleg is könyvtárosi munkakörökben dolgozó kollégák tollából – máris készültek és készülöben vannak olyan záró- és szakdolgozatok, amelyek a könyvtárosi etika egy-egy szeletét, gyakorlati megvalósulását vagy éppen a kódex elfogadása után felvetődött és egyelőre megválaszolatlan kérdéseket, megoldatlan problémákat tárgyalják.

A bizottság az előkészítő munka során több alkalommal és különböző fórumokon fejtette ki a kódex szerkezetére vonatkozó elképzelését: az etikai kódexszel kapcsolatos dokumentumok piramisszerűen épülnek fel; a csúcst maga a kódex képezi, a második szintet pedig – elkészültük után – a különböző szervezetek, egyesületek, intézmények, könyvtártípusok, könyvtárosi munkakörök stb. etikai szabályzatai alkotják; a harmadik szint a korábban említett, magyarázatokat, kommentárokat, kiegészítéseket tartalmazó tanulmány, a negyedik pedig az etikai kódexszel, és általában a könyvtárosi etikával kapcsolatos, publikált vagy szűk publicitású, bármilyen formátumban hozzáférhető dokumentum, kutatási jelentés. Örömmel tapasztaltuk, hogy a tavalyi év második felében Hock Zsuzsa, a korábbi bizottság egyik tagja vezetésével elkezdődött a könyvtárostanárok etikai kódexének kidolgozása, vagyis útjára indult az első kísérlet a második szint egy példájának megteremtésére. A szöveg első változatának kidolgozása után, 2006 októberében az összeállítók a könyvtárostanárok hírlevelének mellékleteként tették mindenki számára elérhetővé a szövegtervezetet, és a minél szélesebb körű vita érdekében internetes fórumot is nyitottak (<http://kte.uw.hu/forum.php>). A dokumentumot végül *A könyvtárostánári hivatás etikai alapelvei* címmel a Könyvtárostanárok Egyesületének közgyűlése fogadta el 2006. november végén. Szövegének egy példányát Hock Zsuzsának köszönhetően irattárunkban őrizzük, preambulumából pedig itt idézünk: „*A könyvtárostánári pálya felsőfokú szakképzést feltételező, arra igényt tartó hivatás. A könyvtárostánár munkája során azonos süllyal esik latba az etikus magatartás, a pedagógusi és a könyvtárosi felkészültség.*”

A kódexet előkészítő munkabizottság többször hangsúlyozta, mennyire fontos a kódex megfogalmazása során keletkezett hatalmas mennyiségű iratanyag megőrzése – méghozzá olyan módon, hogy az ne csak a megalakuló etikai bizottság munkájához adjon biztos hátteret, de a későbbi könyvtáros-generációk számára is megteremtse a kutathatóság feltételeit. Éppen ezért örvendetes, hogy bizottság kérésére a megőrzés feladatát a Könyvtári Intézet szakkönyvtára vállalta magára. Az sem véletlen, hogy a tavalyi év során – egyszerre két „kortörténeti” dokumentummal – az a *Gerő Gyula* gyarapította a kódex irattárát, akinek köszönhetően a következő sorok a kódex magyarázatait tartalmazó kötetbe kerülhettek: „*Nem lehet helyes szakmai önértékelése és öntudata annak, aki nem ismeri [...] a könyvtárosság múltját. [...]*

Ne várjon egyetlen könyvtáros sem intézménye számára társadalmi megbecsülést, ha [...] nincsenek hiteles [...] ismeretei annak a könyvtárnak a múltjáról-történetéről, amelyben dolgozik. A könyvtár működése során keletkezett iratanyagot és dokumentumokat [...] gondosan meg kell őriznie. Az irattározás elhanyagolása, a dokumentumok gondatlan kezelése, netán pusztulásnak kitétele nem csak az utókorral szemben elkövetett galádság, hanem a jelen mindennapi tevékenységében is okozhat zavarokat, működési, tájékoztatási hézagokat, hiányokat.” A Gerő Gyulától kapott két anyag egyike még az etikai kódex történetének kezdeteihez vezet vissza: a Walleshausen Gyulának 2004 októberében kézzel írt levél azt bizonyítja, hogy az 1975-ös egri vándorgyűlés napirendjére tűzött téma – a könyvtárosi hivatás etikája – kettejük között igazából már jóval korábban, 1972-ben, a könyvtárosok Debrecenben megrendezett országos találkozásának egy közösen elköltött vacsoráján szóba került. A másik kézirat pedig arra bizonyíték: Gerő Gyula a kódex tervezésének első pillanataitól fogva azok közé tartozott, akik a legalapvetőbb mondanivaló megfogalmazását „tízparancsolat”-ként, vagyis tíz pontba tömörítve képzelték el. A három, kézzel írt lappal az irattár a Gerő által „falvédő-bölcsességek”-nek nevezett pontok első fogalmazványához jutott – a kézirat utolsó soraiból még az is kiderül, hogy ezek átírata, második, finomított változata „*Mogyoródon, gyertyafény mellett, egy vastagon fogó piros filctollal*” készült (ez utóbbi jelent meg a 3K 2005. évi októberi számában). Az iratokat befogadó szakkönyvtár a továbbiakban is számít minden olyan írásra, dokumentumra, amely a kódex keletkezésével kapcsolatos, és meg nem juthatott el az őrzés helyére.

Örömmel olvastuk a 3K januári számában a *Balogh András* tollából született írást, amely a tavaly elfogadott könyvtárosi etikai kódexben rögzített elvek – esélyegyenlőség az információhoz jutásban, a használók egyéni érdekeinek érvényesítése, a könyvtáros etikája egy-egy konkrét tájékoztatási helyzetben, az állományalakítás és a gyűjteményszervezés etikai megfontolásai, az internetes szolgáltatások etikai kérdései – gyakorlati alkalmazásának módjait mutatja be a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár példáin keresztül. Bízunk a folytatásban, abban, hogy egyre több és több könyvtár és könyvtáros fogja a kódexet nemcsak fontosnak, de mindennapi munkáját támogató, abba szervesen beépült minőségi mércének érezni, és a benne lefektetett elvek gyakorlati alkalmazásáról a szakma nyilvánosságágra előtt rendszeresen beszámolni.

Hangodi Ágnes